

Izhaja vsak
mesec na
2 polah in
velja za celo
leto 4 gl.

SLOVENSKI PRAVNIK.

Uredništvo
in opravništvo
nahajata se v
franciskansk-
skih ulicah,
št. 16.

Slovenski jezik in sodnije.

Narodni advokatje v kranjskej kronovini vložili so pri justičnem ministru spomenico proti znanim odlokom graške nadsodnije in najvišega sodnijskega dvora.

Ta spomenica se glasi tako le:

Visoko c. kr. justično ministerstvo!

V pravdi zaradi motenja mirne posesti, vršečej se v slovenskem jeziku pred okrajno sodnijo v Kamniku, izdal je najviši sodnijski dvor v originalnem intimatu od 6. marca 1881 št. 1946 pod ./.' priloženo določbo.

Ker se ta določba principijelno izreka o rabi slovenščine pri sodnijah na Kranjskem in to rabo gledé sodnijskih aktov kot nuliteto označi, spoznali so podpisani odvetniki v Kranjskej kot svojo dolžnost, da predložijo to določbo visokemu c. kr. justičnemu ministerstvu ter da izrazijo ob enem svoje pravno mišljenje, kakor tudi svoje dvombe o principu izrečenem v tej določbi v naslednje

spomenici.

§. 3. patenta od 7. avgusta 1850, drž. zak. št. 325, določuje o civilno-pravnih funkcijah najvišega sodnijskega in kasacijskega dvora tako, da ima ta dvor v vseh civilnih pravnih in nepravdnih zadevah v tretjej in zadnjej instanci odločiti, v katerih so nadsodnije v drugej instanci odločile.

Naslednji §§. določujejo o njegovem daljnjem delokrogu.

V vseh teh §§. se brez vspeha išče določbe, ki bi dala najvišemu in kasacijskemu dvoru pravico odločevati o vprašanjih o teku pravnih opravil. — Njegovo dotično ingerenco ureja le §. 92 patenta od 3. maja 1853, drž. zak. št. 81; §. 90 ravno tega patenta pa pridržuje odločbo v vseh teh vprašanjih v zadnjej instanci justičnemu ministerstvu.

V pravdi zaradi motenja mirne posesti Petra Kebra proti Josipu Mazoviču in Andreju Jančigaju so poklicale stranke sodnijo na pomoč, da odloči v tej pravnej zadevi. Ali samo v prvi instanci se je ugodilo njihovej dotičnej prošnji. Takoj druga instanca, katerej vsakako pristojajo administrativni pouoir po §. 90 gori navedenega patenta, ni o tej pravnej zadevi odločila, ampak le administrativno odločbo gledé obravnavalnega jezika izdala in sicer v obliki sodnijskega odloka.

Tretja instanca, do katere se je obrnilo le iz namena, da bi drugej instanci naložila, da naj meritalno odloči, — je z ozirom na pravilni in neovirani tek pravosodja, na po §. 90. zgoraj navedenega patenta nadsodnijam pristojee pravo do nadzorovanja podložnih sodnij in z ozirom na določbe §. 13. o. s. r., in oziroma na to, da je bil od vpeljave sodnijskega reda doslé vedno le nemški jezik v vojvodini kranjskej izključljivo pri sodnijah rabljeni deželni jezik in z ozirom na to, da se ni raba nemškega kot izključljivo deželnega sodnijskega jezika v Kranjskej postavno spremenila ali omejila — v slovenskem jeziku sestavljeni odlok okrajne sodnije kamniške od 1. oktobra 1880 št. 6854 kot z nuliteto obtežen označila in odlok druge instance potrdila.

Najviši sodnijski dvor vodila so torej pri njegovih odločbah le preišljevanja o pravilnem in neoviranem teku pravosodja. Mesto da bi bil pravo izrekel, zbog česar je bil na pomoč klican, potrdil je le administrativno odločbo nadsodnije, o čemur po patentu od 7. avgusta 1850, št. 325 drž. zak. in po §§. 90. in 92. patenta od 3. maja 1853, št. 81 drž. zak. odločevati niti kompetenten ni bil.

Le temu poseganju v administrativno sfero pravosodnega nadzorovanja se mora pripisovati, — da se je najviši sodnijski dvor v očitno protislovje postavil z justičnega ministra ukazi od 15. marca 1862, št. 865 in od 5. septembra 1867, št. 8636 in 9396, ter s tem pouzročil konflikt, ki je sposoben, da žali pravno zavest.

Najviši sodnijski dvor se v svojej določbi tudi na §. 13. o. s. r. sklicuje, ter iz tega paragrafa pod napačno premiso izpeljuje, da je v Kranjskej izključljivo deželni jezik samo nemški. Napačna premisa, na katero se je najviši sodnijski dvor pri tem naslanjal, pa obstoji v popolno krivem sklepu, da je od vpeljave občnega

sodnijskega reda v Kranjskej nemški jezik veljal pri sodnijah kot izključljivo deželni jezik, v katerem so se morale vse sodnijske vloge pisati in vsi sodnijski odloki izdajati.

Da to ni istina, sledi že iz zgoraj navedenih dveh justičnega ministra ukazov. — V obilnejšji meri pa se bode visoko c. kr. justično ministerstvo o neresnici omenjene premise prepričati moglo, če bode dalo pri sodnijah v slovenskih pokrajinah preiskavati, koliko slovenskih vlog so iste od leta 1848 dalje sprejele in slovenski rešile. — To prepričanje se bode utrdilo še bolj, če povprašuje visoko ministerstvo pri c. kr. beležnikih v ravno tistih pokrajinah, koliko beležniških aktov se je slovenski spisalo, in naposled, če isto c. kr. nadsodnji v Gradci naroči, da poroča, če ni ravno ta za te pokrajine civilnopravne in kazenskopravne obrazce (blankete) vsake vrste v slovenščini sestavljala in sodnijam razdeljevala. — Ta pravični usus je bil odpravljen, odkar je eksclenca pl. Waser predsednik omenjenej nadsodnji.

Slovenski in nemški jezik sta bila od leta 1848 do denašnjega dné v kronovini Kranjskej pri sodnji deželna jezika.

To bodo popolnem natanko pokazale dotične preiskave in dokazale jasno neresnico najvišega sodnijskega sklepa, da je bil v kronovini Kranjskej od vpeljanja o. s. r. doslé nemški jezik pri sodnji izključljivo deželni jezik.

Sklicevanje na §. 13. o. s. r. bi bilo v tem slučaju opravičeno le tedaj, če bi bila premisa, po najvišem sodnijskem dvoru o nemškem jeziku izrečena, resnična!

Ker pa ni kompetentna naloga najvišega sodnijskega dvora meniti se za tek pravnih opravil, torej tudi nikdar priložnosti imeti ni mogel, se o resničnosti ali neresničnosti svojega sklepa, — da je namreč nemški jezik od nekdaj bil izključno deželni sodnijski jezik — prepričati, čeravno bi morda ravno v tej stvari poznanje dejanstvenih razmer potrebnejše bilo, kot kjer si bodi, — ki se vsekako ex actis predložene pravde niso mogle razvideti, — katere, da-si so v Kranjskej notorične, najvišemu sodnijskemu dvoru niso bile notorične. To mora vedeti, in brez dvombe tudi vé visoko justično ministerstvo, v čegar kompetentni delokrog spada nadzovanje nad tekom pravnih opravil.

Sklep, do katerega je prišel najviši sodnijski dvor, da je namreč v slovenščini sestavljen odlok iz uradnih ozirov z nuliteto obtežen, izvira torej iz krive in napačne dejanstvene premise, in se mora kot napačna sodnijska odločba označiti. Ta nadsodnijska določba je tedaj iz dvojnih ozirov napačna:

1. ker določuje v administrativnem oziru o teku pravnih opravil, torej ne v zakonito determiniranem delokrogu najvišega sodnijskega dvora; in

2. ker se opira na premiso, o katerej se lahko dokaže, da je dejanstveno napačna.

Pomoč proti stanju, ki ga je prouzročila ta določba, bi po zakonitem potu le po plenarnej določbi visokega c. kr. sodnijskega dvora mogoča bila, katera je po §. 16, lit. f, patenta od 7. avgusta 1850 l., št. 325 drž. zak., dovoljena.

Vsled §. 12. o. d. z. je tej odločbi najvišjega sodišča vsak daljnji pomen odvzet, tako da ne more imeti nikakega zakonitega vpliva na druge v slovenščini vršče se obravnave in v slovenščini izdane odloke.

Ker pa ta odločba označuje rabo slovenskega deželnega jezika formaliter kot nuliteto in ker jo je ksclenca pl. Waser celo pred izročanjem intimata udeleženi strankam litografirano razdelil med sodnije nadsodnijskega okrožja graškega, bati se je vendar, da bode imelo to moralen vpliv na sodnike v slovenskih pokrajinah, da bode v enakem slučaju daljna pritožba ostala brezvspešna. — S tem pa je slovenščina, katero govori 95 % prebivalstva v Kranjskeji kot materini jezik iz sodnij izgnana, in doleti jo osoda, katera je, kakor kaže zgodovina, zadela le malo jezikov.

Kaj je na tem sramotilnega in nepravičnega je jasno, o tem še dalje besedovati je nepotrebno. V tej odločbi izrečeni princip ni niti praktičen, veliko menj pa pospešuje pravosodje.

Ogromna večina onih, ki iščejo pravnega varstva, spada v Kranjskeji k slovenskemu narodu in ne govori drugega jezika kakor slovenskega. To nij aksiom, tudi ne trditev, to je faktum!

Glavna terjatev pri uravnanem pravosodji je, da se sodnik in stranke razumijo, bodi si v pismenem ali ustmenem obravnavanju, bodi si posredno ali neposredno.

Občevanje sodnika s strankami v jeziku zadnjim nerazumljivem je za vestnega in iskrenega sodnika zapreka, za stranke

škoda in zamuda. V obeh ozirih vpliva tako stanje na pravosodje škodljivo in vzbuja nezaupanje proti sodniku, podkopuje torej njegovo avtoriteto in s tem tudi vero na vspešno dosego prava. To je tudi že pripoznano, in sicer v krajih kjer tudi velja občni sodnijski red.

Italijan v Primorji občuje pismeno s sodnikom le italijansko, Čeh v Češkej in Moravskej česko!

To ne ugaja samo naravnemu, kakor tudi vsakemu narodu ustavno zagotovljenemu pravu, marveč je tudi eminentno praktično.

Kako da se to ne jemlje v poštev pri slovenskem narodu in čemu da se to ravno slovenskemu narodu odreka — to vprašanje bi se dalo rešiti — ali na političnej poti. Tukaj naj torej ostane nerešeno!

Vprašanje, v katerem jeziku se mora in more obravnavati in pravo izrekati, gotovo ni pravno vprašanje. In ker je najviši sodnijski dvor vendar o tem določil — prouzočil je s tem, da splošno nasledke tega postopanja označimo, v slovenskih pokrajinah nepopisljivo razburjenje; dosegel je torej ravno nasprotno, kar je v razlogih kot motiv odločbi navajal.

Sodnijskih v slovenščini pisanih listin je brezštevilna množica. Ali so te sedaj vse nične in neveljavne?

Pozitivna tla privatnega prava so slovenskemu prebivalstvu na jedenkrat pod nogami odvzeta, vse slovenske listine plavajo v zraku, in ne vé se, kaj je pravo, ker se postava ne spoštuje (§. 19. drž. tem. zak.) ali pa se s strankarskega stališča interpretira! Tak položaj se ne more dalje prenašati.

Iz teh zmešnjav moremo pot do rešitve pred enakimi slučaji le v izvrševalnej postavi k §. 19. tem. drž. zak. dobiti.

Udano podpisani odvetniki prosijo torej, da se vzeme ta spomenica v znanje in da se spozna vredno natančnejega pregleda.

V Ljubljani v marcu 1881.

Interpelacija, katero je stavil slovenski poslanec vitez Schneid do justičnega ministra v seji državnega zbora dne 11. marca 1881 se glasi:

„Pred nekoliko dnevi je bilo v javnih listih čitati od besede do besede ponatisnen naslednji odlok c. kr. najvišjega sodišča:

(Tu sledi tekst znanega odloka.)

Iz časopisov in tudi iz raznih drugih verjetnih poročil se je izvedelo, da je c. kr. predsedništvo višje deželne sodnije v Gradci ta odlok c. kr. najvišjega sodišča naznanilo ne samo vsem sodnijam tamošnjega okrožja višje deželne sodnije, ampak tudi drugim oblastnijam in uradom, ki njemu niso podložni. Podpisani ne smejo zamolčati, da je tako meritorna vsebina odloka, kakor tudi jako vidna skrb predsedništva c. kr. višje deželne sodnije v Gradci, odloku zagotoviti hitro in povsod vplivajoče razširjenje, vzbudila čut najglobočjega razburjenja v onem lojalnem, državi udanem in cesarju zvestem narodu, ki prebiva v enem delu Štajerske in in Koroške, potem na Kranjskem, Primorskem in v Istri, in kateri narod vidi, da mu navedeni odlok krati njegove z državnimi osnovnimi postavami zagotovljene pravice, ter žali tudi njegovo narodno čast.

Razžaljen je narod v svojej pravici, ker ta rabsodba izključuje od države priznano ravnopravnost njegovega jezika v uradu, ter skruni njegovo narodno čast, ker se smatra njegov jezik tako, kakor da bi ga ne bilo, kot nenavaden v deželi in ako se rabi, da se more to smatrati kot uzrok ničevosti.

Resno prepričani, da ne more niti iz uradne instrukcije niti iz splošnega sodnijskega reda deželna višja sodnija izvajati pravice, formalno odločevati tam, kjer bi imela odločiti samo o meritornej pritožbi strank;

z ozirom na to, ker sta obe razsojevajoči višji instanci ignorirali, da ima čl. 19 državne osnovne postave vzvratno ali nazaj delujočo moč na obstoječe ž njo morebiti v protislovji stoječe zakone in postavno moč imejoče naredbe in ker sta paragrafu 13 podvrgli tak pomen, kateri — v deželi navadni jezik razširja v nek sodnijsk jezik ali v deželi navaden sodnijsk jezik — naravnost nasprotuje duhu tega zakona in državnega osnovnega zakona;

in z ozirom na to, da v rabsodbi navedeni razlog, „da je nemški jezik izključivi sodnijski jezik na Kranjskem,“ naravnost neresničen, ker se že 30 let na Kranjskem, Štajerskem in sploh v vseh onih krajih dežel, kjer prebivajo Slovenci, pri sodnijah mnogokrat tudi slovenski

uraduje, katerim višja deželna sodnija sama daje slovenske tiskovine za odloke in razsodbe in ker so mej vsem tem časom sodnije brez zaprek do najnovejšega časa sprejemale slovenske vloge ter izdajale razsodbe in odloke v istem jeziku;

nadalje z ozirom na to, da je z dvornim dekretom od 22. septembra 1835, št. 109, z ministersko naredbo od dne 15. marca 1862, št. 865 in koncem z državno osnovno postavo o občnih pravicah državljanov od 21. decembra 1867, št. 142 d. z. raba slovenskega jezika pri sodnijah pozitivno določena in pravica slovenskega naroda glede neovirane rabe njegovega jezika v uradu zagotovljena;

potem z ozirom na to, da po najvišjej resoluciji od 31. oktobra 1785, št. 489 „ima višja deželna sodnija sicer natanko ozirati se na rabljene formalnosti pri reševanju kake pravde, opazene pomanjkljivosti nižje sodnji takoj naznaniti ter jih za prihodnje ustaviti, kjer pa zakon na opuščen predpis izrečno ne določuje ničevosti, tam naj je take pomanjkljivosti ne ovirajo ter naj sodi; nikoli in nikjer pa ni uzrok ničevosti to, če sodnik svojo razsodbo izroči stranki v slovenskem jeziku in zato bi se s tem slučajem ne imelo ravnati kot ničevostnim;

naposled z ozirom na to, da je omenjeni odlok najvišje sodnije žaljenje pravic, zagotovljenih z državnimi osnovnimi postavami, ki je tem večje v svojih posledicah, ker so se pri c. kr. okrožnej sodnji v Celji, kakor se sliši, že samo zaradi razglasenja onega odloka v zadnjih dneh odbile tri slovenske vloge slovenskih strank, a je dolžnost visoke vlade, da celo tam varuje in brani, kjer nepriizvni odloki sodnij kratijo splošne pravice državljanov, dovoljujejo si podpisani do nj. eksccelence voditelja pravosodnega ministerstva staviti vprašanje:

1. Ali je visokej vladi znana razsodba c. kr. najvišjega sodišča od 16. februvarja t. l. št. 1697 in od c. kr. višje deželne sodnije predsedništva v Gradci ukazani razglas tega odloka do podložnih sodnij in drugih, celo avtonomnih oblastnij?

2. Kaj namerava visoka vlada storiti, da s tem odlokom najvišjega sodišča žaljeno pravico Slovencev do ravnopravnosti njih jezika v uradu zopet v veljavo dene?

Pl. Schneid, dr. Vošnjak, dr. Poklukar, Nabergoj, knez Windischgrätz, Kljun, Obreza, dr. Tonkli, V. Pfeifer,

grof Hohenwart, grof Margheri, Herman, baron Gödel, dr. Vitezić, grof Harrach, knez Lobkovic, dr. Rieger, Zeithamer, knez Schwarzenberg, dr. Šrom, knez Alfred Liechtenstein, grof Brandis, grof Kinsky (in mnogi češki in nemško-konservativni poslanci).

Tej interpelaciji je minister Pražak odgovoril naslednje:

„V seji tega zbora dné 11. marca t. l. stavil je gospod vitez Schneid po interpelaciji do me naslednji vprašanji:

1. Ali je visokej vladi znana določba c. kr. najvišjega sodnjega dvora od 16. februarja t. l. št. 1697 in ali je visokej vladi znano, da je c. kr. nadsodnijsko predsedništvo v Gradci omenjene določbo objavilo vsem nižjim sodnijam in celo drugim avtonomnim uradnijam?

2. Kaj namerava visoka vlada storiti, da se po tej določbi najvišjega sodnjega dvora žaljena pravica do enakopravnosti slovenskega jezika pri uradih Slovencem zopet povrne? —

Dalje so me v seji dne 15. marca t. l. gospodje poslanci dr. Tonkli, dr. Vitezić, Nabergoj in drugi interpelirali, ter stavili naslednji vprašanji:

1. Ali je visokej vladi znana določba c. kr. najvišjega sodnjega dvora od 11. januarja 1881, št. 2?

2. Na kak način namerava visoka vlada neomejeno rabo slovanskih jezikov pri c. kr. sodnijah na Primorskem izpeljati?

Zavoljo notranje zveze in jednake tendence teh vprašanj imel bodem čast na obe interpelaciji ob jednem odgevoriti.

Določbi najvišjega sodnjega dvora od dne 16. februarja t. l. št. 1697 in od 11. januarja t. l. št. 2, na kateri se ozirata interpelaciji, sta mi znani; tudi se mi je o prvi določbi uradno poročalo, da se je sicer ne po nadsodnijskem prezidiji, pač pa vsled sklepa nadsodnije v Gradci objavila tej nadsodnji podložnim sodnijskim dvorom in okrajnim sodnijam, v katerih okrožji je prebivalstvo čisto slovensko ali pa tudi mešano z nemškim.

Gledé druge točke obeh interpelacij štejem si v čast naslednje odgovoriti:

Pri obeh v interpelacijah omenjenih slučajih izšla je določba, ki jo je v posamezni civilnej pravdni zadevi na poti zakonito določene instance izrekla najvišja sodnijska oblast.

Z ozirom na samostojnost in neodvisnost judikature sodnij, odtegnene so zgoraj navedene določbe najvišjega sodnjega dvora vsakemu vplivanju po justičnem ministerstvu kot administrativnej oblasti.

Gledé pa na vpljive, katere bi omenjeni določbi na prakso nižjih sodnij v graškem in tržaškem nadsodnijskem okrožji imeti utegnile in gledé na pravico do jezikovne enakopravnosti po ustavi prebivalcem dotičnih dežel obljubljene, bil sem prisiljen svoje mišljenje v tej stvari zastopati na primernem mestu, ter pravici justičnega ministerstva do najvišjega nadzorovanja na polji administrativnih korakov do veljave pripomoči.

Tudi v okrožji svoje oblasti ne bodem pozabil paziti na to, da se natanko izpolnjujejo v jezikovnem vprašanji po justičnem ministru izdani in v interpelacijah omenjeni ukazi.

O kazenskem uzroku.

Spisal Josip vit. Schneid pl. Treuenfeld.

(Konec.)

Preiskujmo pojem o kazni! Kakor je sestava nekaterih zistemov velikanska, vendar pa se površnost in prenačlenost pri preiskavah kažeti v tem, da nikjer ne nahajamo natančne analize omenjenega pojma.

Kaj je kazen?

Napačnost tega, kar se je pojmu o kazni subsumiralo, je brez dvombe prouzročilo neštevilne in po mojem mnenji krive sklepe, katere nam teorije razvijajo o pravnem uzroku kazni.

Kako težaven bil bi na primer gospodom, ki so izsnovali teorije o kazenskem uzroku, odgovor vprašanju, od kod da izvira posamezniku pravica svojega bližnjega preganjati s kaznijo, in od kod da ima to pravico družba ali država, če si je posamezniku ne upajo vindicirati?

Kazen, izvir tiste veličanske pravice, katere si mi prisvojati ne smemo, in katero pripisujemo jedino le tistemu bitju, ki odločuje osode človeštva, ne pripada niti človeku in concreto, niti državi, niti človeški družbi.